

İSLAM DÜNYASINDA KUDÜS VE SELAHADDİN EYYÜBİ

JERUSALEM AND SELAHADDIN EYYUBI IN THE ISLAMIC WORLD

Aysu SARI ÇETİN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3616-785X>

aysusr@hotmail.com

ÖZET

Ortadoğu coğrafyasında kutsal şehir Kudüs'ün İslam ve Müslümanlar için sahip olduğu önemi ve değeri üzerinde durulmaktadır. Geçmişten günümüze Hristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar açısından çok önemli bir yere sahip olan Kudüs için çok bedeller ödenmiş olmasına rağmen hala bu dinlerin Kudüs'ten vazgeçmediği görülmektedir. Bunun sebebi Yahudiler için Süleyman tapınağı, Hristiyanlar için Hz. İsa'nın dirileceğine inanıldığı yer ve Müslümanlar için Kudüs'ün Peygamberler şehri olmasının yanı sıra Kuran-ı Kerim'de ayet olarak bahsedilmesi ve Mescidi Aksanın ilk kible olmasıdır. Hz. Ömer'in adaletine güvenilerek şehrin anahtarının verilmesi ve İslam ordularının Kudüs'ü fetih etmesi ve şarkın sultanı Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü kuşatması anlatılacaktır.

Anahtar kelimeler: Kudüs, İslam, Selahaddin Eyyübi

ABSTRACT

The importance and value of Jerusalem, the holy city for Islam and Muslims, in the Middle East geography. Even though a lot of money has been paid for Jerusalem, which has a very important place for Christians, Jews and Muslims from the past to the present, it is seen that these religions still do not give up Jerusalem. The reason for this is the Temple of Solomon for Jews, Hz for Christians. Jerusalem is the place where Jesus is believed to be resurrected and Jerusalem is the city of the Prophets for Muslims, as well as being mentioned as a verse in the Quran and Masjid Accent is the first qibla. Hz. The giving of the keys of the city by trusting the justice of Umar and the conquest of Jerusalem by the Islamic armies and the siege of Jerusalem by the sultan of the east, Saladin, will be explained.

Keywords: Jerusalem, Islam, Saladin

1.GİRİŞ

Kutsal şehir Kudüs konum olarak Lut gölünün kuzeyinde bulunmaktadır. Hz. Ebubekir zamanında başlayan fetih hareketi Halid bin Velid'in 634 yılında yaptığı Ecnadeyn savaşı neticesinde Müslümanlar Filistin kapılarına kadar gelmiştir. O dönem Bizans yönetiminde olan Kudüs Yermük vadisinde 636'da yapılan savaşta Müslümanların sahip olduğu ordu galip

gelmiştir. Buna rağmen kutsal şehir Kudüs kapılarını Müslüman ordularına kapatmıştır. Bölgede Hz. Ömer tarafından ordu komutanlığına atanan Ebu Ubeyde'nin Kudüs insanlarına mektup göndererek kapılarını açmalarını ve teslim olmalarını istemiştir. Kudüs halkının verdiği cevap ise şehri ancak bir şekilde teslim edecekleri ve bunun içinde Hz Ömer'in gelmesiyle olacağını bildirmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Ömer Kudüs'e gelmiştir. Kudüs 638 senesinde tamamıyla Müslümanların idaresine geçmiş oldu. Büyük halife Hz. Ömer, şehrin anahtarını Patrik Sophronios'tan teslim alıp bu şehirde yaşayan Müslüman olmayan insanlara din hürriyeti ve güven içinde kutsal şehirde yaşamalarına dair yazılı güvence vermiştir. Kudüs şehrinin Haçlıların gelip işgal etmesine kadar devletlerinin egemenliği altında kalmıştır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1070 senesinde Papa II. Urban'ın isteğiyle Müslümanlardan kutsal şehri geri almak için Haçlı seferleri başlatıldı. Toplamda Kutsal şehre 200 yılda beş sefer gerçekleştirildi. Hıristiyanlar ele geçirdikleri Kudüs'ü fazla tutamadılar ve 1244 senesinde Müslümanların tekrar kontrolüne geçmiştir. Osmanlı devletinin Arabistan ve Mısır'ı almasından sonra 1516'de Mercidabık zaferiyle Memlukleri yenilgiye uğratan Yavuz Sultan Selim (I. Selim) Şam beldelerini ve Kudüs'ü ele geçirmiştir ve Osmanlı devleti kente birçok yenilik getirip kenti geliştirmiştir. İngilizlerin 1917'de Osmanlı Devleti'ni yenilgiye uğratmasından sonra Kudüs İngilizlerin yönetimine geçmiştir. Birinci Dünya savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti tarafından İngiliz mandasına verilmiş II. Dünya Savaşı ile Birleşik Krallık Filistin Mandası'nın yıkılmasının ardından BM, Holokosttan kurtulanlara bir yurt oluşturulması için ülkenin bölünmesine karar vermiştir. Bunun üzerine bazı Arap ülkeleri İsrail'e savaş açarak Kudüs'ün bir kısmını işgal etmiştir. Kudüs 1948'den 1967 yılına kadar Ürdün ile İsrail arasında bölünmüş bir kent olarak kalmıştır.

3.BULGU VE TARTIŞMALAR

Mimari açıdan bakıldığında Emevi halifesi Abdülmelik bin Mervan tarafından 691 senesinde 50 dönümlük alan içinde inşa edilen ve kutsal yapılardan biri olan Kubbet-üs Sahra, İslamiyet'teki ilk kubbeli ibadethanedir. Yapının mimarı Raja ibn Haywah'tır. Sultan Süleyman tarafından yenilenen İki mil uzunluğuna sahip olan surlar, yaklaşık 12-13 metre yüksekliğe sahiptir.¹

Surlar üstünde 24 adet burç vardır ve surların, bir bölümünde aralarında Mescid-i Aksa'nın bir kapısı da olan toplam 7 adet kapı bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla şöyledir; Amud Esgat, Meğâribe, Nebi Davud, Halil, Sahire ve Yeni kapılardır. (Basit, 2011:155-156)

Kudüs şehri kutsal kılan üç semavi dinin de kutsal kenti olmasıdır.

¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kubbet%27%C3%BCs-Sahra>

Kudüs

Kaynak: tr.wikipedia.org

3.1.Ağlama Duvarı ve Büyük Tapınak

Kudüsün Yahudiler tarafından kutsal kabul edilmesinin sebebi Mescid-i Aksa'nın bir cephesinde bulunan Ağlama Duvarıdır. İki Hz. Süleyman döneminde inşa edilen Büyük Tapınak'ın batı cephesi bulunduğu inanılan Ağlama Duvarıdır. Bölgede farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Kudüs'ün Babiller tarafından yıkılması sonucunda bu kısımda yaşayan Yahudiler de Babil'e sürgün edilmişlerdir. 70 sene sonra tekrar inşa edilen tapınak, bu defa da Romalılar tarafından yıkılmıştır. Yıkılan kısım, günümüzde Yahudilerin ibadet ettiği Ağlama Duvarı'dır. Her yıl dünyanın dört bir yanından binlerce Yahudi'yi misafir etmektedir. Ağlama Duvarının enine uzunluğu 488 metredir.

Ağlama Duvarı

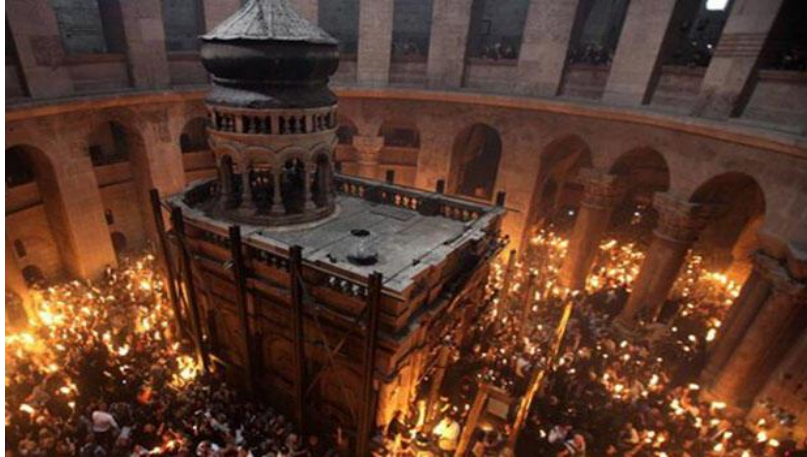
Kaynak: www.timeturk.com

Hz. Davud'la başlayan ibadet ve krallık merkezi olan Kudüs şehri Tevrat'ta Salem ismiyle zikredilmektedir. (Tekvîn, 14/18) Kudüs Mâbedi sadece kurbanların takdim edildiği bir mekân değil aynı zamanda hac ibadetinin de hedefidi olmuştur. Her erkek senede üç kere kurban için Kudüs'te bulunmakla yükümlü kılınmıştır. (Çıkış, 23/17; Tesniye, 16/16-17)²

3.2.Kutsal Kabir veya Yeniden Doğuş Kilisesi

Kudüsün Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilmesinin sebebi eski şehir içinde kalan Kutsal Kabir ya da Yeniden Doğuş kilisesi olarak adlandırılan dini yapıdır. Hristiyanlarca Hz. İsa (as)'ın yeniden dirileceğine inanılan yerdir. Mimari açıdan bakıldığında ise 1808 ve 1868 yıllarında iki kez restorasyon geçirmiş ve Kilisenin Roma ve Bizans mimari kültürü yanında, 12. yüzyıl Haçlı dönemi ile 19. yüzyıl neo-Bizans döneminin üslup ve tasarımlarını içinde barındırmaktadır bununla beraber 20. yüzyılın modern kâgir yapı özelliklerini sergileyen dünyadaki tek yapı olarak bilinmektedir.

Kutsal Kabir

Kaynak: www.arkeolojisanat.com

Kudüs'ün Hristiyanlar açısından önemli ve olması sebebiyle, Ortaçağ döneminde Haçlı Seferleri'nin yapılmasına neden olmuştur ve 15 Temmuz 1099'da Kudüs'e sefer düzenleyip burayı ele geçirmiş ve Latin Krallığını kurmuşlardır.

3.3.Mescid-i Aksa

Mescidi aksanın Müslümanlar tarafından kutsal kabul edilmesi ve Müslümanların Kudüs'e olan bağlılığının en temel sebebi Kur'an'da ve hadislerde bu bölgenin yer almasıdır. İsrâ suresinin 1. Ayetinde yer alan '*Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.*' (www.kuran.diyaret.gov.tr) şeklinde bahsedilen ayette açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra

² <http://www.kutad.org.tr/ilahi-dinlerde-kudusun-yeri.html>

diğer ayetlerde de dolaylı olarak bahsedildiği kabul edilmektedir. Kudüs şehrinde peygamberlerin birçoğunun bu şehirde yaşamış olduğu bilinmektedir. Kudüs'te var olan Hacer-i Muallak taşının Müslümanlar açısından önemli olmasının diğer bir sebebi ise Hz. Muhammed (sav)'ın Miraça yükseldiği yer olarak biliniyor olmasıdır.³

Mescid-i Aksa

Kaynak: islamansiklopedisi.org.tr

Müslümanların ilk kible si olan Mescidi Aksa Kubbet-üs Sahra karşılıklı olarak aynı avlu içinde yer alırlar. Kubbet-üs Sahra yapısı bakımından ihtişamlı durduğu için buranın Mescidi Aksa olarak sanıldığı bilinmektedir.

Mescid'i Aksa ile bir dönem Kubbet-üs Sahra'yı ellerinde tutan Haçlılar, bu iki yeri kiliseye çevirmişlerdir. Selahaddin Eyyubi, Kutsal şehri fethettikten sonra bu mekanları kilise olmaktan çıkarıp cami olarak ziyarete açmıştır. Mekanların günümüze kadar bu görünümle ulaşmasını Osmanlı padişahları tarafından yapıya uygulanan bazı bakım onarımla kavuşturulmuştur.

Kubbet'üs-Sahra

³ <https://www.milliyet.com.tr/tatil/inanclarin-kutsal-kenti-kudus-2668670>

Kaynak: tr.wikipedia.org

Mimari açıdan bakıldığında Mescidi Aksa ve bu alanın yüzölçümü yaklaşık 144 dönüm olup, Kubbet-üs-Sahra, Kible Mescidi ve sayısı iki yüze kadar olan farklı eserlere sahip olduğu görülmektedir. Çiniler tamamen Osmanlı ürünüdür. Mescidi Aksa'nın bu süreçten sonra Emevi halifesi Abdülmelik bin Mervan döneminde genişletildiği görülmektedir. Kubbetu's-Sahra isimli yapıyı ise Abdülmelik bin Mervan tarafından inşa ettirilmiştir.⁴

3.4.Selahaddin Eyyübi

Beytü'l-Makdis' olan sevgisinden dolayı Selahaddin Eyyübi haçlı ordusuna teslimiyet çağrısında bulunmuş ve beklediği olumlu cevabı alamamıştır. Buna rağmen sevgi beslediği bu şehri yakıp yıkmak istememektedir. Hz. Ömer'in yolundan gidip barış yoluyla ilerlemek istememektedir.(mavimarmara.org.tr) 2 Ekim 1187'de ise Kudüs'ü Haçlı güçlerinden alıp, kentte 88 yıl süren Hristiyan hakimiyete son vermiştir. Bunun karşılığında Üçüncü Haçlı Seferi düzenleyen Hristiyanlar Arsuz Muharabesi'nde Selahaddin'i yenmelerine rağmen Yafa Antlaşması yüzünden tekrar başarısız olmuşlardır.

Selahaddin Eyyübi Mehmet Akif 'in ifadesiyle “Şarkın en sevgili Sultanı”, Fransız tarihçi Champdor'un beyanıyla “İslam'ın en saf kahramanı” olarak adlandırılmaktadır. Selahaddin Eyyübi'nin türbesi Şam'daki Emevi caminin yanında yer almaktadır.⁵

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıda aktarıldığı üzere Kudüs ile inanç sahibi insanlar arasında kopmaz bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır. Kutsal şehir ismini almasının da sebebi budur. Kudüs şehrinde üç dine inanan insanlar arasında inandıkları din dışında diğer dinlere de saygı duydukları görülmüştür. Hz. Ömer'in adaetli oluşu ve güvenilir olduğu herkes tarafından bir kez daha görülmüştür. Selahaddin Eyyübi ise verdiği mücadeleyle tüm dünyaya örnek olmuştur. Kudüs için tüm herkesi bir araya topladığı, diğer dinlere olan inanca saygı gösterdiği Kudüs'ü her inançtan olan sivil halka açtığı, ihtiyaç sahibi Kudüslülerin yaralarını sardığı ve onlara güçlerini birleştirme imkanı sunduğunu görülmüştür.

⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mescidi-aksa-nerede-neden-onemli-iste-mescidi-aksanin-tarihi-41572032>

⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kudusun-fatih-selahaddin-eyyubi-/1270553>

KAYNAKÇA

Basit, M.İ. 2011. *Kudüs Tarihi*, Nida yayınları, syf: 155-56

<https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/%C4%B0sr%C3%A2-suresi/2030/1-ayet-tefsiri>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Selahaddin_Eyyubi

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kubbet%27%C3%BCs-Sahra>

http://mavimarmara.org/tr/kudus-ve-mescid-i-aksanin-islamdaki-yeri_199.html

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/705384>

http://www.ctad.hacettepe.edu.tr/15_29/02-avci_ozdemir.pdf

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mescid-i_Aksa#:~:text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCzde%20bu%20surlar%20%C3%BCzerinde%2024,Kas%C4%B1m%20Pa%C5%9Fa%20%C5%9Fad%C4%B1rvan%C4%B1%20in%C5%9Fa%20edilmi%C5%9Ftir.

<https://www.timeturk.com/muslumanlar-aglama-duvari-ndan-vazgecmeyecektir/haber-423814>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mescid-i-aksa>

<http://www.kutad.org.tr/ilahi-dinlerde-kudusun-yeri.html>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kubbet%27%C3%BCs-Sahra>

<https://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/mescidi-aksa-nerede-mescidi-aksa-kudus-muslumanlar-icin-neden-onemli-2121342/>

https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/hz-isanin-%E2%80%98mezari-aciliyor_3_220818.html

<https://www.hurriyet.com.tr/galeri-mescidi-aksa-nerede-neden-onemli-iste-mescidi-aksanin-tarihi-41572032>